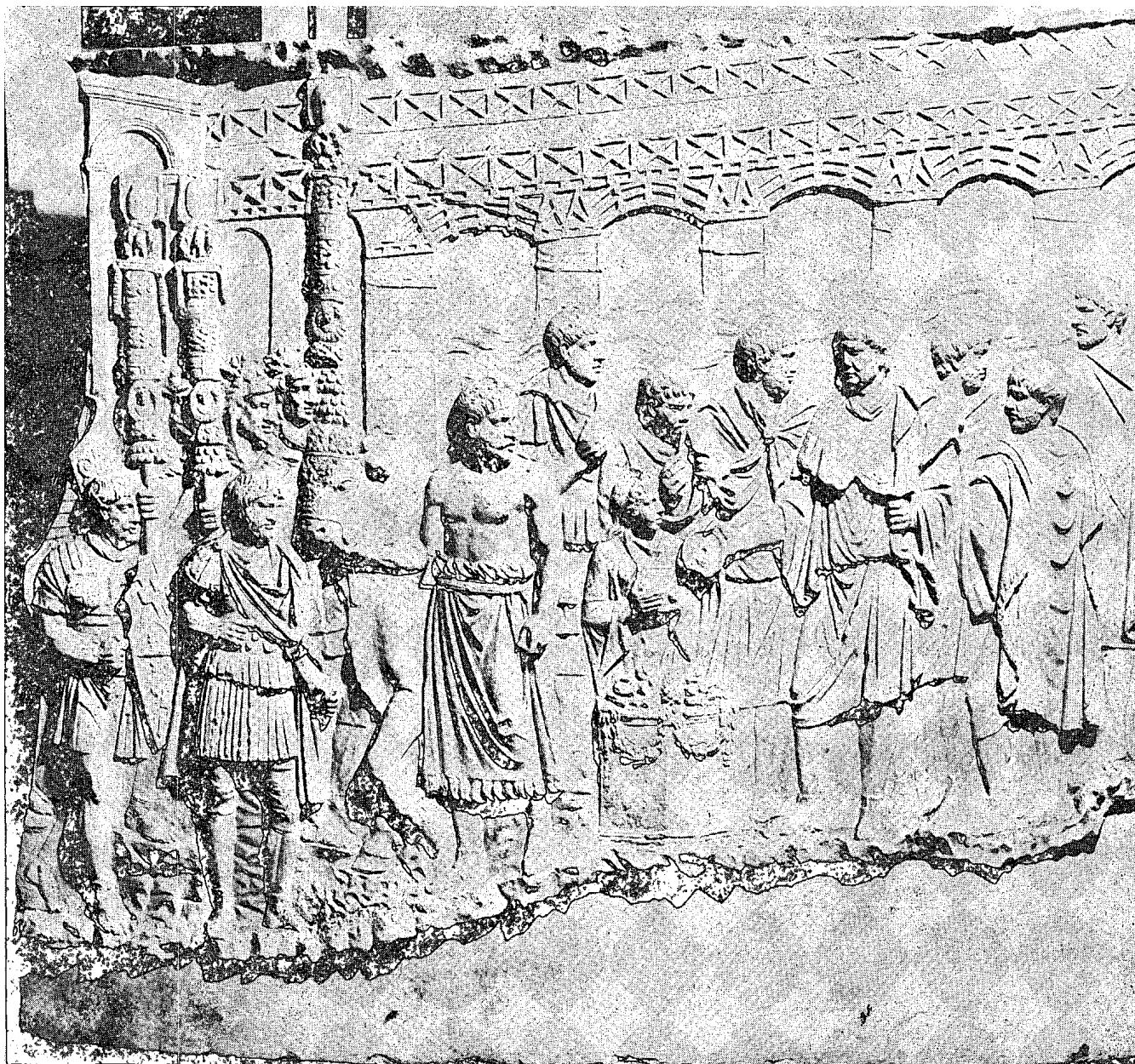

1. Деталј моста са Трајановог стуба у Риму (снимак Р. Живковића, узет непосредно са гипсаног отиска).

1. Détail du pont de la colonne Trajan à Rome (photo R. Zivkovic, prise directement sur le moulage de plâtre).

ОСТАЦИ ТРАЈАНОВОГ МОСТА НА ДУНАВУ

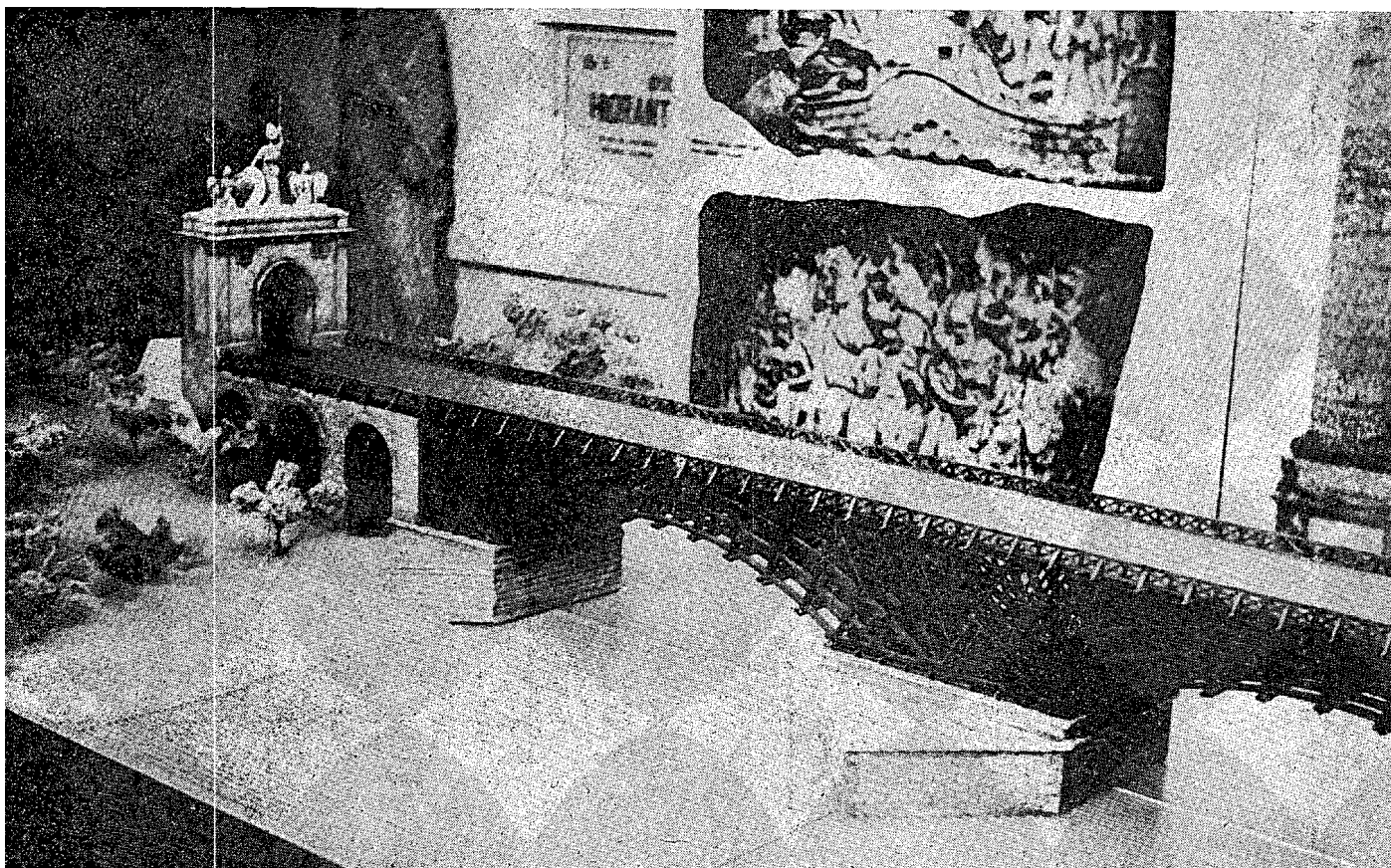
Културна прошлост приобалног подручја Дунава на простору Ђердапа постала је последњих година потпунија и јаснија, благодарећи уједињеним ужурбаним напорима, првенствено археолога и конзерватора, изазваним циновским подухватом на изградњи хидроелектране.

До данас, бројни потпуно непознати или само наслућивани остаци давнашњих култура изашли су на видело и изненадили јавност својим културним вредностима. То најбоље потврђује првенствено Лепенски Вир, а и познији споменици из римског и средњовековног времена. Стручњаци се труде да ово културно наслеђе не само савесно забележе и проуче, већ и да га у што је могуће већем степену спасу од таласа Дунава и

трајно сачувају. На тај начин је и Трајанова табла са делом римског пута већ умакла новом водостају ове велике реке.¹

Па ипак, на овом потезу Дунава који је, као што је познато, првенствено у време Римљана играо завидну улогу као гранична река најмоћније империје свога доба, крију се, између осталог, и трагови једне конструкције која је као значајан грађевински подухват тога времена кршила ту природну границу и повезала два света — Мезију и Дакију, отварајући, на тај начин, пут новим римским освајањима.

¹ Dr D. St Pavlowitch, Sauvetage archéologique aux Portes de Fer, Archeologia 35, Paris 1970, 62.

2. Макета Трајановог моста, Музеј Ђердапа, Дробета — Турну Северин.

2. Maquette du pont de Trajan, Musée des Portes de Fer, Drobeta — Turnu Severin.

У питању су остаци Трајановог моста, низводно од данашње бране, између села Костолац са наше стране и Турну Северина, некадашње Дробете у Руминији—дело чувеног градитеља Аполодора из Дамаска, из 105. године н. е.

Својевремено, пре скоро деветнаест векова (113. године), ову је грађевину забележио један вајар, клешући спирално постављени фриз са каменог стуба на Трајановом форуму у Риму.²

Ту је овај уметник, у једном невероватно духовито решеном низу, приказао све успехе које је славни војсковођа са Ђердапа остварио на свом победоносном походу на Дакију.³

Овај је докуменат за нас од особитог значаја јер се из рељефа, иако стилизованог, уочавају основни облици моста, како у његовим приобалним конструкцијама са засведеном капијом, тако и у осталим деловима над водом, изнад које се јасно издвајају постројења масивне конструкције стубаца од решеткастих дрвених горњих постројења.⁴

²М. Бартош — А. Дероко — Р. Марић, Римски споменици у Ђердапу и питање њихове заштите, СНАУ CCCXXIV, Бгд. 1959.

⁴Љубазношћу Италијанске амбасаде у Београду, прибављен је гипсани отисак (мулаж) фрагмента Трајановог стуба који представља мост. Пошто је био изложен у Београду (Народни музеј) у оквиру Изложбе Рима, уступљен је Заводу.

Сличан систем конструкције изражен је и на представи моста са једног римског новчића.⁵

Све друге досада познате ликовне представе моста, припадајући познијим временима, или су стилизоване репродукције ликовних прилога из доба Римљана, или су произвољне маште разних уметника, које не одговарају стварности.⁶

Драгоцена је и представа Трајановог моста из 1669. године, коју је радио Јакоб Лев, и чува се данас у Бечу.⁷ Пролазећи Ђердапом исцртао је преостале рушевине које указују на знатније остатке зиданих стубаца који су над водом, па и читавих засведених конструкција из приобаља, по свој прилици снимљених са румунске стране. Познато је, да је и у другој половини прошлога столећа, при ниском водостају, вирило из Дунава неких шеснаест стубаца, о чему сведочи и сачувана фотографија.⁸

Од бројних приказа Трајановог моста чини нам се да је најгемелнији онај који је дао Едгард Дипереке, румунски инжењер француског порекла. Његова савесна студија и реконструкција

⁵

⁶ Надежда Катанић, Неколико претстава Трајановог моста на Дунаву, Зборник заштите споменика културе IX, Бгд. 1958. 115.

⁷ Исто, 119.

⁸ М. Бартош — А. Дероко — Р. Марић, нав. дело.

са свим техничким детаљима, обрађена је и публикована у Букурешту још 1907. године.⁹ Према његовим плановима сачињена је велика и веома прецизна макета моста (размера 1 : 50). Овај је модел изложен у Музеју Ђердапа у Дробети—Турну Северину.¹⁰

Данас, са румунске стране, сачувани су остаци конструкција које су припадале приобалним, прилазним засведеним деловима моста и његовим утврђењима. Нажалост, још приликом изградње железничке пруге, порушена су била два засведена лука. Румунски археолози и конзерватори истраживали су овај терен и обрадили га у оквиру слободног простора који припада Музеју у Турну Северину—данас новопостављеном Музеју Ђердапа у Дробети.

Са југословенске пак стране стоји масиван стубац, грађен у камену и опеци. То је, по свој прилици, први стуб који је према Дунаву прихватао дрвену решеткасту конструкцију, а према копну зидане сводове. Назиру се и темељи ос-

талих околних конструкција, али они још нису подробније испитани нити обрађени.

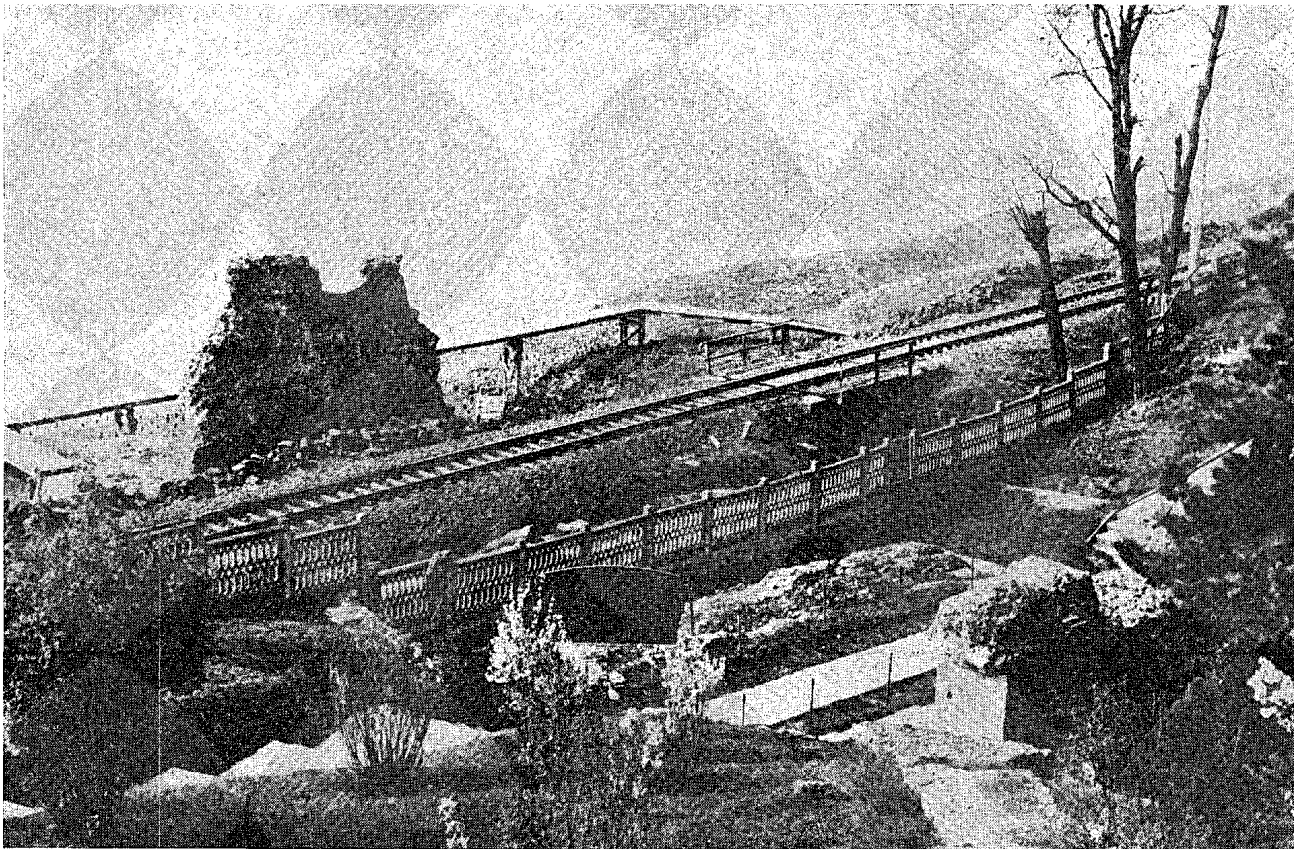
Међутим, ни румунски ни наши стручњаци нису испитали остатке подводних конструкција моста нити је сачињена техничка документација за цео потез моста, у дужини од неких 1070 метара, обухватајући двадесетак масивних основа за некадашње ступце, колико се сматра да их је било. За жаљење је што се приликом изградње бране није остварила замисао да се бар за тренутак потпуно разоткрију испод воде преостале основе бројних стубаца. Да су се ма и за најкраће време биле запиле преводнице на брани, научној и осталој нашој и светској јавности указали би се у целини остаци моста.

Према мишљењу појединих хидротехничких стручњака, испуштање воде из корита реке, на потезу одбране до испод Турну Северина, изгледа да не би у овом случају пореметило низ водни ток Дунава, његово дно спрема својим обалама, нити би оно изазвало било какве битне последице неповољне по пловидбу. Јер, и иначе плитке воде у овом делу корита, веома би брзо отекле, а за науку и знатижељу јавности довољан би био макар делић секунде потребан да већ спремне фотокамере и други инструменти којима располаже данашња техника забележе још један тако значајан подухват антике.¹¹

¹¹ Dr D. St. Pavlowitch, наведено дело.

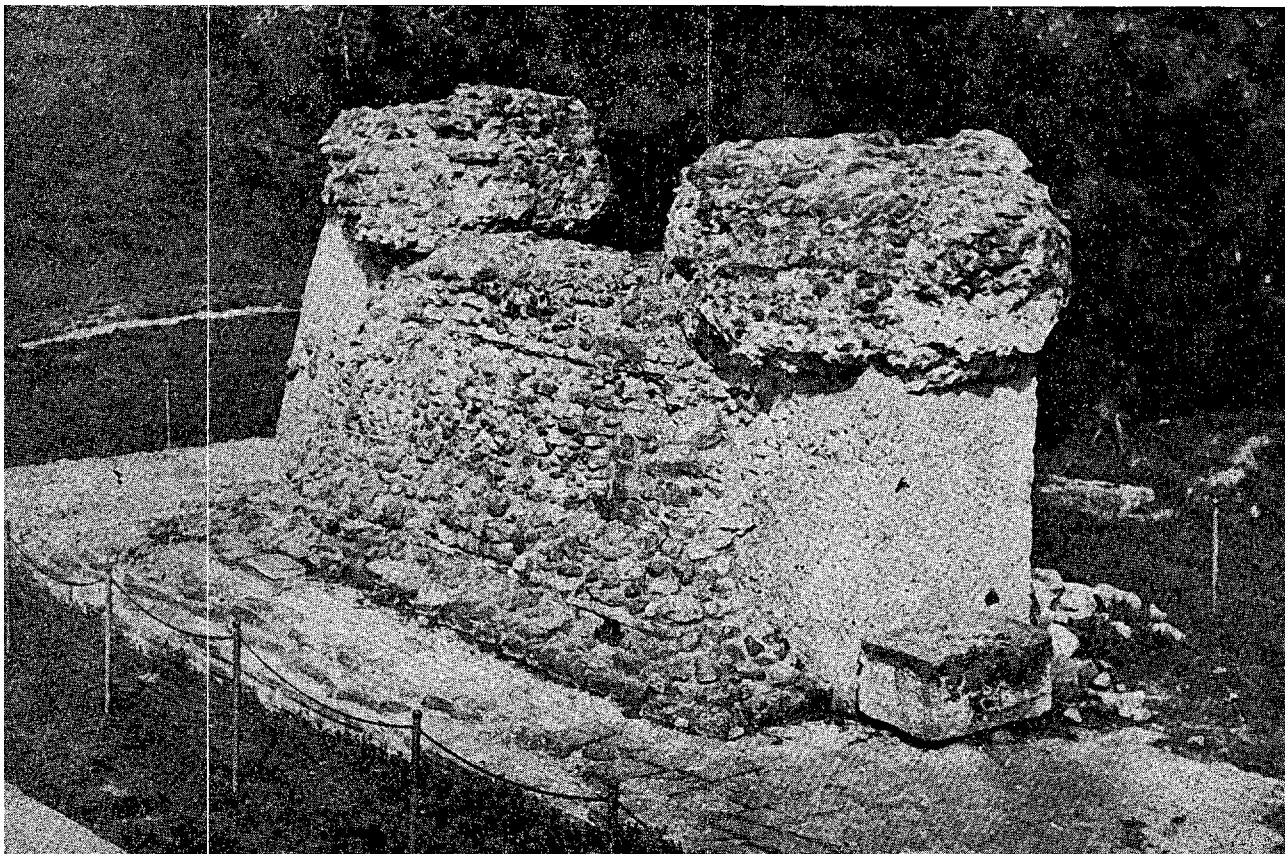
⁹ Edgard Duperrex, ing., Podul lui Traian peste Dunare langa Turmu Severin, Incercare de reconstituire de carte, Bucuresti 1907.

¹⁰ Љубазношћу директора Музеја Ђердапа у Дробети—Турну Северину, археолога г. Мишу Давидескуа, извршио сам потребна фотографска снимања у Турну Северину и добио на увид фотокопију Диперексовог дела, на чему му и овим путем захваљујем.

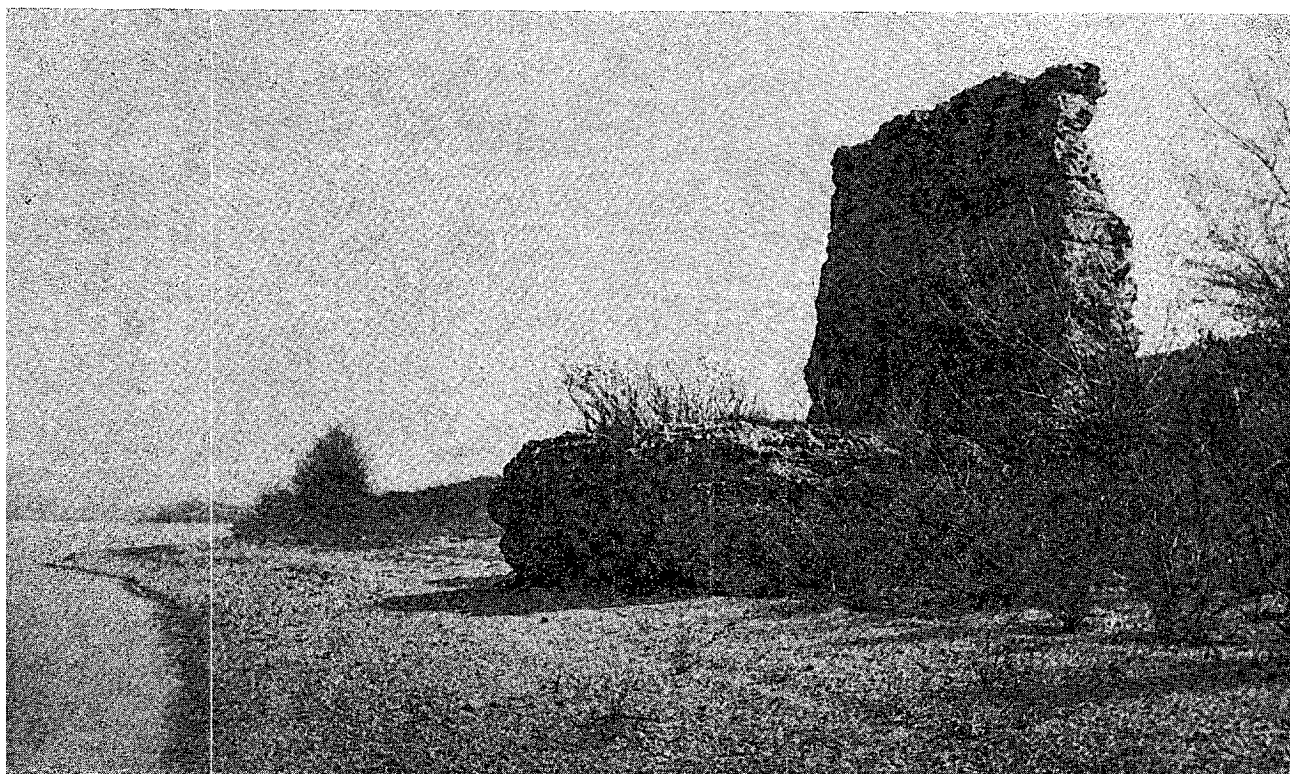
3. Остаци Трајановог моста са приобаљем на румунској страни.

3. Restes du pont de Trajan et une partie de la rive du côté roumain.

4. Стубац са Трајановог моста, на румунској обали.

4. Pile du pont de Trajan, sur la rive roumaine du Danube,

5. Стубац са Трајановог моста, са југословенске стране.

5. Pile du pont de Trajan, sur la rive yougoslave du Danube.

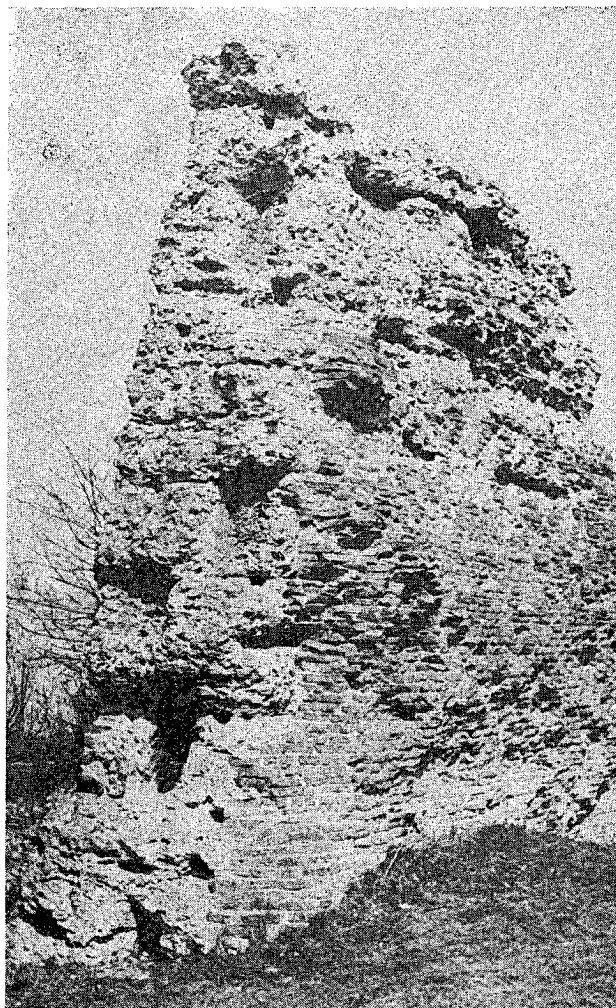
Још није касно да се предузму мање прецизна снимања кроз воду. Ако то, због мутног Дунава, не би могло да се изврши фотограметријском или другом сличном техником, могло би радаром, којим се са бродова мери дубина речног корита, да се тачно утврде темељне масе за поједине ступце и њихова међусобна одстојања.

Ови би се подаци допунили археолошким испитивањима која би у приобалним појасевима могла да се изврши и у плићаку, па би се дошло и до драгоцених података. Тиме би сазнање о културној заоставштини Ђердапа била употпуњена још једним значајним и веродостојним сведочанством за који је заинтересована и румунска страна.

Уколико би резултати свих сабраних испитивачких радова из ранијих година и оних који тек треба да се здруженим снагама обаве били довољно поуздани, могло би се помишљати и на делимичну реконструкцију приобалних делова моста, укључујући и конзервацију откривених остатака са десне обале реке. Све ове радове требало би благовремено спровести — координирано са обеју страна — пре но што се буде приступило издизању нивоа воде на овом подручју, испод данашње Хидроелектране, а више нове бране која треба да се гради у виду „Друге степенице (Ђердап II).

Пловидба Дунавом вршила би се и даље несметано и овим делом његовог регулисаног и измењеног тока. За туристе и друге намернике пролазак поред наглашених остатака чувеног Трајановог моста представљао би још потпунији доживљај са Дунава.

Доброслав Ст. Павловић

6. Детаљ ступца са Трајановог моста, са југословенске стране.

6. Détail de la pile du pont de Trajan, sur la rive yougoslave du Danube.

RESTES DU PONT DE TRAJAN SUR LE DANUBE

De l'ancien pont de Trajan sur le Danube, qui fut construit par le fameux bâtisseur Apollodore de Damas, en 105 de l'ère actuelle, ne sont restées que des ruines sur les deux rives du fleuve. On sait, toutefois, que sous l'eau se trouvent les restes de nombreuses piles en maçonnerie. Des fouilles archéologiques et d'autres recherches techniques sur ce parcours de plus de mille mètres n'ayant

jamaï été faites, on propose de telles opérations par lesquelles on compléterait les connaissances sur les cultures d'autrefois dans la région des Portes de Fer, en suggérant de procéder à une éventuelle reconstruction partielle du pont, dans la collaboration des experts roumains et yougoslaves.

Dobroslav St Pavlović